

Nik Trontelj

Ločenost Cerkev in države v Evropi: zgodovina in sedanji trenutek

*Separation of Church and State in Europe:
History and Present Moment*

Izvleček: Članek predstavi pomen načela ločenosti Cerkev in države v evropskem okviru. Krščanski nauk pozna razlikovanje med posvetno in duhovno sfero. V evropski družbi je taka delitev sprejeta, a so se skozi zgodovino pojavljala vprašanja o pravem razmerju med Cerkvijo in državo. Cerkev in država sta redko živeli v mirnem sožitju in pogosto je prihajalo do poseganja države na področje Cerkev in obratno. Pravilno razumevanje ločenosti verskih skupnosti in države pomeni, da duhovni voditelji ne smejo nastopati kot državniški voditelji ter da državni voditelji ne smejo izražati mnenj o duhovnih in moralnih zadevah. Cerkev in država si morata skupaj prizadevati za blaginjo in napredek celotne skupnosti in posameznika.

Ključne besede: država in Cerkev, ločitev Cerkev in države, Evropa, religija, verska svoboda

Abstract: *The article presents the meaning of the principle of separation of Church and state in the European context. Christian teaching distinguishes between the secular and the spiritual sphere. In European society, such a division is accepted, but questions about the correct relationship between the Church and the state have been arising throughout history. The Church and the state seldom lived in a peaceful coexistence, and the state often interfered with the Church and vice versa. The correct understanding of the separation of Church and state means that spiritual leaders should not act as state leaders and that state leaders should not express their opinions on spiritual and moral matters. Church and state must work together for the welfare and progress of both the entire community and the individual.*

Keywords: *state and Church, separation of Church and state, Europe, religion, freedom of religion*

Uvod

Načelo ločenosti države in verskih skupnosti je v Evropi danes bolj ali manj sprejeta civilizacijska pridobitev, ki jo določa tudi 7. člen *Ustave Republike Slovenije*. Če je načelo dosledno in pravilno upoštevano, pomeni avtonomnost državne oblasti in obenem zagotavlja svobodno delovanje verskih

skupnosti ter priznavanje pristojnosti obeh ustanov, države in verske skupnosti, za njuno urejanje zadev na političnem (država) in duhovnem področju (verska skupnost). Omenjeno ustavno načelo v Evropi sprejemajo državne oblasti in posamezne verske skupnosti. V preteklosti pa ni bilo vedno tako. Nekoč sta namreč politična oblast in Cerkev v Evropi tekmovali za družbeno prevlado in sta se pogosto polaščali politične in duhovne oblasti, ki sta ju hoteli zliti v eno. V nekaterih neevropskih (in tudi evropskih) okoljih še danes ne poznajo ločenosti med laično in duhovno sfero ter religija usmerja celotno javno življenje, tako denimo v hindujskih ali zlasti islamskih deželah, kjer religijski pravni sistem zapoveduje način življenja na vseh področjih in kjer laična sfera po izvirnem verskem prepričanju sploh ne obstaja (Osredkar 2021, 12). Na drugi strani je lahko razdelitev javnega življenja na laično in religiozno področje v Evropi dozorela tudi zaradi temeljnega prepričanja kristjanov – ki so pomembno sooblikovali evropsko civilizacijo – da duhovna oblast ni istovetna z zemeljsko oblastjo in zato njuna enovitost ni možna niti potrebna. V prispevku bomo predstavili krščanski pogled na delitev politične in duhovne oblasti in pokazali zgodovinsko ozadje odnosov med državnimi oblastmi in Katoliško cerkvijo v evropskem prostoru, kjer je bila Cerkev dolga stoletja na različne načine zvezana s svetno oblastjo, v zadnjih stoletjih pa je zgodovinski razvoj privedel do njune upravne ločenosti, ki danes Cerkvi prinaša nove izzive in možnosti delovanja.

1 Krščansko razumevanje oblasti

Krščanski teološki in družbeni nauk o izvoru oblasti in njenem izvajanju je utemeljen v besedah Jezusa Kristusa: »Dajte torej cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je Božjega.« (Mt 22,21b) Oblast je glede na svetopisemski vir temeljno razdeljena na posvetno in duhovno območje. To pomeni, da ima država na svojem področju pomembno vlogo, ko skrbi za red in mir. Jezus v tem smislu priznava cesarjeve pravice do urejanja javnega življenja in pričakuje pokornost državljanov v zadevah, ki služijo skupnim koristim državljanov. Na drugi strani pa je državna oblast omejena z božjo duhovno oblastjo, ki preprečuje državni oblasti, da bi se postavila na mesto Boga in kršila njegove zapovedi (Rode 1981, 246). Delokrog, izvajanje in domet obeh oblasti je torej različen. Državna oblast ureja skupno življenje človeških skupnosti v danem zgodovinskem trenutku, duhovna

oblast pa presega časnost zemeljskih političnih sistemov in je usmerjena k človekovemu uresničenju v perspektivi večnosti, čeprav je za doseganje človekovega duhovnega smisla bistveno njegovo delovanje že na tem svetu. V tem oziru se politična in duhovna oblast prepletata, saj skrbita za isto ljudstvo, a ima vsaka svoje področje delovanja. Krščansko razumevanje dveh oblasti nazorno opiše dr. Lambert Ehrlich v skripti *Etika* (NŠAL, skripta Etika, 3, 1937):¹ »Tako je Bog izročil skrb za človeški rod dvema oblastema, namreč cerkveni in državni; prvo je postavil za božje, drugo pa za svetne zadeve. Vsaka je v svojem redu najvišje; vsaka ima določene meje; [...] vsaka je kakor očrtana s krogom, v katerem se svobodno giblje.« Potem nadaljuje: »Ker pa imata obe oblasti iste podložnike, se more zgoditi, da spada ena ter ista zadeva v pristojnost in v podsodnost obeh [...]. Zato je moral Bog, ki je obe oblasti postavil, v svoji veliki previdnosti ravnanje obeh primerno in pravilno urediti.« Iz tega izhajajo pomembni zaključki: obstajata politična in duhovna oblast; obe oblasti sta postavljeni po božji volji; obe sta avtonomni in na svojih področjih delujeta svobodno; v nekaterih primerih obe oblasti urejata isto vprašanje.

Čeprav kristjan temeljno pripada nebeškemu kraljestvu, mora vselej spoštovati zemeljsko oblast in ji biti pokoren (Rim 13,1-7), saj politična oblast za svoj obstoj upravičeno zahteva poslušnost in sodelovanje državljanov, ki so vsi deležni njene skrbi in zaščite. Krščansko razodetje ne nasprotuje državni ureditvi in človeku celo naroča poslušnost politični oblasti. To pomeni, da duhovna oblast vernika ne odteguje izpolnjevanju državnih zakonov, ampak ga vedno vzgaja za zvestega in dobrega državljana. Seveda to ne pomeni, da krščanstvo podpira politično oblast, ki človeka zatira in preganja ter deluje proti njegovemu dostojanstvu. Nasprotno, krščansko razumevanje božjega izvora državne oblasti izhaja iz dejstva človeka kot družbenega bitja, ki v skladu z božjim načrtom živi v skupnosti in oblikuje vodstvene službe za urejenost svojega življenja in vzpostavitev okolja varnosti in blaginje, kar omogoča razvijanje človeške osebnosti. Zato je vsakokratni vladar zavezan moralnim zahtevam pravičnosti in skupne blaginje, in le taka oblast je legitimna oblast (Stres 1995, 1011–1012). Glede na politično oblast, ki zagotavlja temeljne življenjske pogoje za mirno

1 Skripta nima pripisane letnice, a najverjetneje spada v leto 1937, ko je dr. Ehrlich na Teološki fakulteti v Ljubljani predaval predmet Etika.

sobivanje človeških skupnosti, pa duhovna oblast seže dlje, ko človeka vodi in spodbuja k višjim ciljem njegovega bitja, kot so prizadevanje za lastno uresničitev, iskanje smisla in izpolnjevanje božjih zakonov.

2 Odnos med Cerkvijo in državo v zgodovini

Kljub jasnemu krščanskemu nauku o razlikovanju svetne in duhovne oblasti je v zgodovini Cerkve zaradi poseganja ene ali druge oblasti na področje zunaj njunih pristojnosti nemalokrat prihajalo do kršitev načelne delitve oblasti na dva pola. V praksi sta se oblasti pogosto združili v eno in zabrisali ločnico med svetnim in duhovnim ter državnim in cerkvenim. Katoliška cerkev in država sta bili vsaj do konca 18. stoletja tesno povezani, čeprav marsikdaj tudi nasprotni, in »malo je bilo obdobj, ko sta Cerkev in država živeli v mirnem sožitju« (Rode 1981, 240). Od ustanovitve Cerkve so se skozi vso zgodovino pojavljala vprašanja o njenem razmerju do države in obratno.

Prva tri stoletja obstoja Cerkve so bila zanjo v razmerju do države najtežja. Politika rimskega cesarstva je tedaj kristjane preganjala, krščanska vera pa je bila v cesarstvu uradno prepovedana. Višek negativnega odnosa rimske države do krščanstva beležimo v 1. in 2. stoletju, ko so bile krščanske skupnosti osumljene družbene skupine brez vsakršne pravne zaščite in je bilo že samo izpovedovanje vere vredno smrtne kazni. Za izrek smrtne kazni pripadnikom krščanskih skupnosti ni bil potreben poseben zakon ali obtožba protidržavnega delovanja, ampak zgolj priznanje posameznika, da je kristjan (Bratož 2007, 424). Preganjanju je botrovalo dejstvo, da so kristjani odklanjali nekatere sestavine poganske družbe, ki niso bile skladne z njihovo vero. Čeprav so se kristjani prištevali k zvestim državljanom rimske države, njenih zahtev niso sprejemali brez kritike in niso bili pripravljeni žrtvovati svojih verskih prepričanj v sklepanju kompromisov (Rode 1981, 249). V 3. stoletju se je položaj kristjanov v družbi izboljšal, ko je rimska oblast v praksi njihov obstoj tolerirala, čeprav je stara prepoved krščanstva ostala v veljavi (Bratož 2007, 444).

S povečevanjem števila kristjanov in širjenjem krščanske vere kristjani niso bili zadovoljni s svojim brezpravnim položajem in dejansko toleranco, ki so jo uživali v državi. Moč Cerkve se je krepila in kristjani so želeli

uresničiti dolgotrajno prepričanje, da mora rimsko cesarstvo postati krščansko (Rode 1981, 255). Z milanskim ediktom, ki ga je leta 313 izdal cesar Konstantin in je kristjanom prinesel svobodo ter enakopravnost z drugimi verstvi v cesarstvu, se je začelo novo poglavje v zgodovini odnosov med Cerkvijo in državo. Zaradi razširjenosti in družbene moči Cerkve, je podeljena verska svoboda kmalu prerasla v privilegiranost Cerkve nad drugimi verstvi. V 4. stoletju je cesar Konstantin svojo državno politiko združil s cerkvenimi interesi, a je svojo podporo Cerkvi izkoristil za prevlado nad njenim delovanjem in začel kot za protiuslugo za cerkvene privilegije posegati v njene notranje zadeve. Tudi drugi cesarji, ki so vladali za Konstantinom, so želeli izvajati oblast nad življenjem Cerkve. Tako že v pozni antiki prvič zasledimo pojav cezaropapizma, tj. težnje državne oblasti po izvajanju oblasti tudi v notranjecerkvenih zadevah, kot so izbira papeža in škofov in sklicevanje cerkvenih zborov, kjer so cerkveni predstavniki obravnavali pomembna teološka in družbena vprašanja. Pojav se je v različnih oblikah v zgodovini večkrat ponovil. Pritisk državnih vladarjev na delovanje Cerkve se je okrepil z dekretom cesarja Teodozija, ki je krščanstvo ob koncu 4. stoletja razglasil za državno vero. Ko je Cerkev s Teodozijevo določbo pridobila državno zaščito in družbeno moč, so krščanski vladarji začeli preganjati predstavnike drugih verstev in miselnih nazorov v cesarstvu, vključno z judi, pogani in manihejci. Krščanstvo se je od preganjanje vere razvilo v vero, ki je preganjala svoje tekmece (Blackford 2012, 25). Zvezanost s politično oblastjo se je za Cerkev že tedaj izkazala kot napačna pot. Zato je papež Gelazij v 5. stoletju poudaril obstoj dveh oblasti z ločenimi pristojnostmi, kjer državna oblast ureja politične zadeve, duhovna pa verske. To je bil neposredni odziv Cerkve na poseganje posvetne oblasti v cerkveno delovanje (Gomes 2009, 203). Tako je najvišji cerkveni predstavnik že ob začetku srednjega veka izjavil, da ima država pristojnosti na svetnem področju, kjer skrbi za blaginjo ljudi, Cerkev pa je odgovorna za področje vere in morale, kar je Cerkev od tedaj vedno poudarjala (Stres 1998, 13). Kljub Gelazijevemu nauku je v prihodnjih stoletjih prevladala miselnost o obstoju ene oblasti, ki se le po svoji službi deli na svetno in duhovno, a obe delujeta z roko v roki za doseganje istih ciljev. Takšno ureditev so sprejemali tudi predstavniki Cerkve. Nosilec oblasti je bil svetni vladar, ki je bil branitelj Cerkve in Kristusov namestnik, cerkvena oblast pa je pri državnih ciljih sodelovala z molitvijo in izkazovanjem podpore ter uživala mnoge posvetne privilegije. Primer take ureditve je bila v 8.

in 9. stoletju vladavina Karla Velikega, ki je od papeža Leona III. pričakoval, da bo molil za državne vojaške podvige (Benedik 1982, 37–38).

Cezaropapizem se je znova očitno pojavil v 10. stoletju, ko je cesar Oton I. uvedel laično investituro v rimsko-nemškem cesarstvu in si pridobil popolno svetno in duhovno oblast. Sodeloval je pri imenovanju papeža in škofov ter jim podeljeval ugodnosti in državne službe. Z uvajanjem laične investiture je tako prešlo v odvisnost od svetne oblasti tudi duhovno poslanstvo Cerkve. Državna oblast je želela z imenovanji posameznikov v visoke cerkvene službe pridobiti oblast nad Cerkvijo in omejiti njen vpliv na državne zadeve (de Beaufort in van Schie 2012, 1). Takemu načinu poseganja državne oblasti so nasprotovali visoki predstavniki Cerkve. Nejasno razmerje med državo in Cerkvijo v rimsko-nemškem cesarstvu sta leta 1122 pravno rešila papež Kalist II. in cesar Henrik V., ki sta podpisala konkordat v Wormsu. Pri tem je šlo za nov način reševanja odnosov med Cerkvijo in državo, in sicer za dogovorni način usklajevanja in razmejitve pristojnosti obeh institucij, ki je utrjen z medsebojno pogodbo (Košir 1995, 415). Vendar so tudi v preostanku srednjega veka ponovno sledila obdobja kršenja pristojnosti obeh oblasti. S tem ko se je Cerkev s podpisom omenjenega konkordata osvobodila primeža državne oblasti in se je v 13. stoletju pod papežem Inocencem III. okrepila moč papeške države, nekateri papeži niso bili več zadovoljni samo z osamosvojitvijo Cerkve od državnih spon, ampak so si želeli pridobiti politično prevlado nad državami tudi v posvetnih zadevah. Papež Bonifacij VIII. je v začetku 14. stoletja v buli *Unam sanctam* učil, da mora biti svetna oblast podrejena duhovni oblasti in da Cerkev vlada na duhovnem in svetnem področju (Trenc-Frelj 1998, 164.179). Vsekakor Cerkev s takimi zahtevami ni uspela in si je nakopala usodno nasprotovanje francoskega kralja. V času avignonskega papeštva so višji predstavniki Cerkve zaradi posvetnega načina življenja in političnih teženj izgubljali ugled (Holzer 1995, 192–193.200; Trenc-Frelj 1998, 180–181).

Laičnost države, kot jo poznamo danes, se je razvila na Zahodu in je zlasti francoski pojav (Benedik 1982, 36). Francoski kralji so v poznem srednjem veku in na pragu zgodnjega novega veka s pomočjo nekaterih krščanskih mislecev filozofsko utemeljevali popolno avtonomijo države od Cerkve. V praksi je sicer to znova vodilo do želje po kraljevem odločanju v zadevah Cerkve, kot je kraljeva pravica do sklicevanja narodnih cerkvenih zborov

ter nadziranja dela nuncija in škofov ipd. V ozadju je bila želja kraljev po omejitvi papeške moči in podreditvi krajevne Cerkve državnim oblastim (39). Taki motivi so leta 1789 končno privedli do francoske revolucije (40), ki je v Evropi končala zgodovinsko tekmovanje med Cerkvijo in posvetno družbo z razglasitvijo načela ločitve Cerkve in države (Osredkar 2021, 12) ter vzpostavila t. i. civilno družbo. Novoveškemu evropskemu načelu ločenosti Cerkve in države so botrovali tudi filozofski razlogi. Kulturni izvir načela ločenosti Cerkve in države v evropskem prostoru je racionalnost v dojemanju stvarstva in »profanacija sveta« (Stres 2002, 13), ki ne dopušča več religioznega vpliva v družbenem življenju. Ideali francoske revolucije so se razširili po drugih evropskih deželah, zato lahko rečemo, da je bila v Evropi (v nasprotju z ZDA) ločitev med Cerkvijo in državo izpeljana iz protiverskih in antiklerikalnih razlogov, ne iz spoštovanja do religije in njenih dejavnosti (13–14). Prav ob koncu 18. stoletja pride z jožefinskimi reformami še do enega izmed vrhuncev vtikanja države v cerkvene zadeve, ko cesar po svoji presoji ukinja samostane glede na koristnost njihove karizme in predpisuje oblike bogoslužnih opravil. Do stvarnega ločevanja Cerkve in države je ne glede na prizadevanja francoske revolucije prišlo šele v drugi polovici 19. stoletja, ko se je končala papeška država (Košir 1995, 413) in se je vloga papeža dokončno omejila na duhovno področje.

Bežen pogled v zgodovino kaže na stalno napetost v odnosih med Cerkvijo in državo. Možno je ugotoviti, da je svetna oblast pri uresničevanju političnih ciljev pogosto posegala na duhovno področje in si želela s podreditvijo Cerkve povečati moč. Na drugi strani je Cerkev zvezanost z državo zaradi različnih koristi v nekaterih obdobjih rada sprejemala, čeprav se je vedno znova izkazalo, da škoduje njenemu osnovnemu poslanstvu.

3 Odnos med Cerkvijo in državo danes

Zdaj se moramo ozreti na sedanje stanje v odnosih med Cerkvijo in državo. Govorimo o sodobnosti, kot se je oblikovala v zadnjih desetletjih, zlasti po razpadu povojnih totalitarnih režimov in demokratičnih družbenih spremembah.

Ustave evropskih držav poznajo načelo ločenosti države in verskih skupnosti, ki pomeni, da država od svojih državljanov ne zahteva določene verske pripadnosti. Načelo ločenosti vzpostavlja laičnost države, ki ni vezana na nobeno versko skupnost, a verskim skupnostim zagotavlja avtonomijo na verskem področju. Čeprav država verskih skupnosti ne sme odrivati na rob družbe, se v svojem uveljavljanju načela ločenosti v evropskem prostoru pogosto zgodi, da je glas krščanstva v družbenem življenju nezaželen in naj bi vera spadala le na področje zasebnosti, kar vodi v sekularizem, ki omejuje svobodo verskih skupnosti (Osredkar 2013, 466). Katoliška cerkev danes podpira versko svobodo ter ločenost verskih skupnosti in države in zase ne zahteva nobenih privilegijev, upravičeno pa pričakuje svobodno delovanje v družbi. Drugi vatikanski cerkveni zbor je poudaril, da Cerkev zase ne zahteva pristojnosti v vseh območjih življenja, ampak se omejuje na tista področja, ki so neposredno povezana z moralnimi in religioznimi vrednotami (Stres 2002, 14). To je bila velika novost v katoliškem družbenem nauku, saj je papež Pij IX. v svojem *Syllabusu* še leta 1864 versko svobodo in ločenost Cerkve od države obsodil kot zmoto (Gomes 2009, 206). Danes pa Cerkev zaradi poudarjenega spoštovanja človeške osebe in njegove vesti postavlja v ospredje njegove pravice do svobodne izbire verskega življenja. Svojo vlogo razume predvsem v sodelovanju z državo pri doseganju skupnega dobrega, ki se tiče vseh državljanov, tj. varovanje človekovih pravic.

Zadnji papeži priznavajo načelo ločenosti države in Cerkve. Tako, denimo, Janez Pavel II. v okrožnici *Centesimus Annus* [*Ob stoletnici*] leta 1991 piše, da Cerkev želi s svetom skrbeti za človeka in njegov razvoj ter ga spremljati skozi življenje (Valenčič 1992, 55). Cerkev svoje družbeno delovanje utemeljuje s humanizmom, ki izhaja iz samega razodetja, da se je namreč Bog v Kristusu približal človeku in se z njim poistovetil (57). Cerkvi torej ni vseeno za človeka, zato želi zanj delovati. Za uresničevanje poslanstva Cerkve, ki je v služenju človeku znotraj vsakokratne kulture, morajo biti verska stališča v javnosti slišana, saj imajo državljani pravico, da sprejemajo duhovno delovanje, s katerim jim Cerkev prihaja naproti (Stres 2002, 14). Papež Benedikt XVI. v okrožnici *Caritas in veritate* [*Ljubezen v resnici*] leta 2009 zato zapiše, da krščanska vera in druga verstva lahko prispevajo k razvoju družbe in človeka, le če Bog dobi mesto tudi v javnem življenju (56). Odrekanje pravice do javnega izpovedovanja vere in seznanjanja javnosti z verskimi resnicami, ki ga uvaja laicizem, ima negativne

posledice za resničen razvoj, saj ovira srečevanje med ljudmi in njihovo skupno sodelovanje za napredek človeštva (56). Cerkev si torej želi plodnega sodelovanja z državo in vsaka demokratična država bi morala biti zainteresirana, da bi religija skupaj z drugimi skupinami humanistično in demokratično mislečih ljudi v njej krepila moralni vpliv in državi izgrajevala moralno osnovo (Stres 1998, 25). Religija lahko s svojim lastnim duhovnim bogastvom kaže alternativno pot v sodobnem družbenem življenju (Klun 2020, 291). Čim večji je prispevek neke verske skupnosti k skupnemu blagru, bolj bi se je država morala veseliti in ji ponuditi svojo podporo (Petkovšek 2007, 20).

Zagotavljanje verske svobode in avtonomnosti verskih skupnosti je odvisno od tega, kako jih posamezna država obravnava in kakšno je njihovo mesto v družbi. Odnos države do verskih skupnosti lahko pozitivno ali negativno vpliva na podobo verskih skupnosti v družbi (Valentan 2019, 256). Glede na pravno ureditev so se v Evropi uveljavili trije sistemi v odnosu med državo in verskimi skupnostmi, ki so odvisni od zgodovinskega in kulturnega ozadja neke države (257–263): sistem državne religije (država in verska skupnost sta tesno povezani, saj se država v svoji ustavi sklicuje na verske temelje neke verske skupnosti); sistem stroge ločitve (laična in nevtralna država nima sklenjenih bilateralnih odnosov z verskimi skupnostmi); sistem kooperacije (odnos med državo in verskimi skupnostmi poteka na ravni konkordatov ali drugih sporazumov, čeprav ostaja v veljavi ločitev med državo in verskimi skupnostmi, ki ohranjata pravno avtonomijo, a sodelujeta za skupno dobro). V zadnji sistem sodelovanja lahko uvrstimo tudi Slovenijo. Čeprav ima Cerkev v Sloveniji urejen pravni položaj in je izenačena z drugimi registriranimi verskimi skupnostmi, goji vsaj tiha pričakovanja, da ji bo država ob upoštevanju njene zgodovinske vloge v razvoju slovenskega naroda, kot jo v preambuli izraža *Sporazum med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih* (SRSSSPV), zaradi statusa največje in »avtohtone« verske skupnosti v njenih potrebah prisluhnila po načelu relativne enakosti. Načelo enakosti verskih skupnosti namreč ni v tem, da država zagotovi vsem verskim skupnostim povsem enake pravice, ampak jim zagotovi tisto, kar jim gre (Košir 1995, 422). Seveda pri taki presoji ne gre za vrednostno, ampak zgodovinsko-socialno sodbo (422).

Kakšna je prihodnost odnosov med Cerkvijo in državo v našem prostoru? Značilnosti sodobne pluralne evropske družbe Cerkev nalagajo izzive, da razmišlja o svojem poslanstvu v svetu in položaju znotraj demokratičnih držav. Cerkev bo svoje delo opravljala v pričevanjskem duhu in dialogu s svetom in drugimi verskimi skupnostmi. Glede na to, da je Cerkev v svojem jedru dialoška, je sposobna in celo poklicana sodelovati pri skupnih družbenih vprašanjih neke državne skupnosti ter se konkretno vključiti v dogajanje za razvoj kulture (Zulehner 1996, 7–9). Cerkev mora krepiti svoje poslanstvo graditve miru in bratstva v svetu, zlasti v iskrenem eku-menskem in medverskem dialogu, saj je skupna osnova ogromne večine pripadnikov religij želja po sožitju in sodelovanju, ki edino zagotavlja bolj polno življenje (Ocvirk 2016, 43). Tako bo delo Cerkve prepričljivo in jo bo tudi država raje upoštevala in vabila k sodelovanju (Maier 2003, 164). Pot Cerkve v našem času kaže papež Frančišek, ki se je v papeški dvorani Clementina teden po svoji izvolitvi srečal s predstavniki nekatoliških Cerkev in nekrščanskih verstev ter se zavzel za skupen nastop za pravičnost in mir v svetu (Voa news 2013). V podobnem slogu leta 2013 uradno piše v okrožnici *Evangelii gaudium* [Veselje evangelija], kjer pravi, da Cerkev opravlja svoje evangelizacijsko poslanstvo, ko vodi dialog z državo, družbo in drugimi verstvi, saj želi v pogovoru prispevati k razvoju človeka in blaginji v družbi na temelju vere in svoje dvatisočletne življenjske izkušnje. Zaveda se, da Cerkev nima odgovorov na vsa posamezna vprašanja, a želi v sodelovanju z državo spremljati predloge, ki najbolj prispevajo k dostojanstvu osebe (2014, 238–241).

Sklep

Ločitev Cerkve in države je bila pomembna pridobitev novoveškega političnega razvoja. Načelo ločenosti verskih skupnosti in države pomeni, da duhovni voditelji ne smejo nastopati kot državniški voditelji, obratno pa velja, da izražanje mnenj o duhovnih ali moralnih stvareh ni pristojnost državnih voditeljev. Splošno sprejeto načelo ločitve Cerkve in države pa ne sme voditi k medsebojni osamitvi in prekinitvi odnosov, ampak mora zagotavljati medsebojno spoštovanje njunih pristojnosti in spodbujati k medsebojnemu sodelovanju v korist skupne blaginje (Petkovšek 2007, 20). Pogled v zgodovino odnosov med Cerkvijo in državo pokaže pogosto prepletenost cerkvene in politične oblasti. Z neločljivostjo državne

in cerkvene oblasti se je krepila moč države, ki je duhovno moč Cerkve uporabila za doseganje svojih koristi, na drugi strani pa se je tako krepil vpliv Cerkve na javno življenje, ko je krščanska morala urejala vsa področja človekovega javnega in zasebnega življenja. Kljub temu v Evropi nismo nikdar opustili temeljnega razlikovanja med duhovnim in svetnim, ki izhaja iz starodavne krščanske ideje o dveh oblasteh. Politična oblast skrbi za urejenost družbenega življenja, predstavniki verskih skupnosti pa so poklicani k vrednotenju življenja neke skupnosti in skrbi za duhovni razvoj človeka. Katoliška cerkev danes od države ne želi prejemati nobenih posebnih ugodnosti, pričakuje pa, da bo lahko tudi glede družbenih vprašanj svobodno izražala svoje verske poglede ter tako prispevala k oblikovanju in uresničevanju skupnih vrednot v dobrobit celotne skupnosti in posameznika.

Kratici

NŠAL Nadškofijski arhiv Ljubljana

SRSSSPV *Sporazum med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih*

Reference

Arhivski vir

NŠAL, Lambert Ehrlich: Etika [skripta], 1937.
Misijoni, fasc. 12, Apologetika, etika.

Druge reference

Benedik, Metod. 1982. Pojav laicizma.
Bogoslovni vestnik 41/1: 35–44.

Blackford, Russell. 2012. *Freedom of religion and the secular state*. Blackwell Public Philosophy 11. Malden: Wiley-Blackwell.

Bratož, Rajko. 2007. *Rimska zgodovina 1*. Zbirka Zgodovinskega časopisa 33. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije; Študentska založba; Filozofska fakulteta UL.

De Beaufort, Fleur, in Patrick van Schie. 2012. Liberalism and the Neutral State. V: Fleur de Beaufort in Patrick van Schie, ur. *Separation of church and state in Europe*, 1–3. Bruselj: European Liberal Forum.

Frančišek. 2014. *Veselje evangelija [Evangelii gaudium]*. Cerkevni dokumenti 140. Ljubljana: Družina.

Gomes, Evaldo Xavier. 2009. Church–state relations from a Catholic perspective: general considerations on Nicolas Sarkozy's new concept of Laïcité positive. *Journal of Catholic Legal Studies* 48/2: 201–218.

Holzer, Josef. 1995. *Zgodovina Cerkve v stotih slikah*. Prevedel France M. Dolinar. Ljubljana: Družina.

Klun, Branko. 2020. Rezilienca in resonanca: V iskanju nove drže do sveta. *Bogoslovni vestnik* 80/2: 281–292. <https://doi.org/10.34291/bv2020/02/klun>.

Košir, Borut. 1995. Odnosi med Cerkvijo in državo: znamenje urejenosti ali neurejenosti neke sodobne demokratične družbe. *Bogoslovni vestnik* 55/4: 413–426.

Benedikt XVI. 2009. *Okrožnica Ljubezen v resnici*. Cerkevni dokumenti 127. Prevedel Pavel Peter Bratina. Ljubljana: Družina.

Maier, Hans. 2003. Cerkev in država v bodoči Evropi. *Communio* 13/2: 154–166.

Ocvirk, Drago Karl. 2016. Razpetost religij med možnostma mirotvornega in nasilnega delovanja. *Edinost in dialog* 71/1–2: 27–47.

Osredkar, Mari Jože. 2013. Sekularizacija – samomor religije? *Bogoslovni vestnik* 73/3: 463–470.

---. 2021. Šeriat in avtonomija Afganistana. *Slovenski čas* 137: 12.

Petkovšek, Robert. 2007. Cerkev in država. *Demokracija*, 5. 7.

Rode, Franc. 1981. Cerkev in država v prvih stoletjih. *Bogoslovni vestnik* 41/2: 240–263.

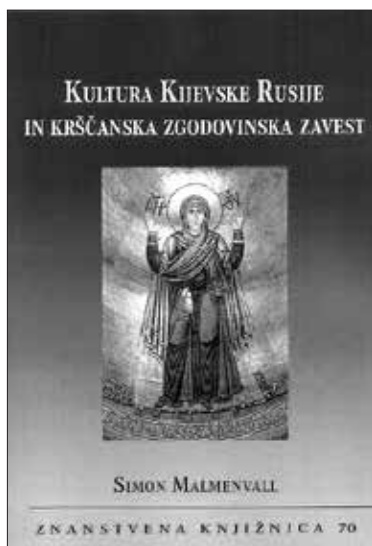
Stres, Anton. 1995. Država in cerkev po nauku II. vatikanskega koncila. *Teorija in praksa* 32/11–12: 1009–1022.

---. 1998. *Cerkev in država*. Zbirka Pravičnost in mir. Ljubljana: Družina.

- . 2002. Razmerje med državo in Cerkvijo: teološki in politično-filozofski vidik. V: Alenka Šelih in Janko Pleterški, ur. *Država in cerkev: izbrani zgodovinski in pravni vidiki*, 13–15. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem o pravnih vprašanjih.** 2004. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 4/2004.
- Trenc-Frelj, Irena, ur.** 1998. *Kronika krščanstva*. Prevedla Nada Voglar in Dušan Voglar. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Valenčič, Rafko.** 1992. Centesimus Annus – Ob stoletnici: okrožnica Janeza Pavla II. *Mohorjev koledar 1992*, 55–57.
- Valentan, Sebastijan.** 2019. Dojemanje pravice do svobode veroizpovedi v sodobni evropski družbi in državno religijsko pravo v Sloveniji. *Edinost in dialog* 74/1: 253–267. <https://doi.org/10.34291/edinost/74/valentan>.
- Voa News.** 2013. Pope Urges All Religions to Unite for Peace, Justice. 20. 3. Voa News. <https://www.voanews.com/a/pope-justice/1625457.html> (pridobljeno 15. 9. 2022).
- Zulehner, Paul M.** 1996. *Cerkev v pokomunističnih družbah*. Prevedel Bogdan Dolenc. Ljubljana: Družina.

Znanstvena knjižnica 70

Simon Malmenvall

Kultura Kijevske Rusije

Monografija spada v okvir kulturno-idejne zgodovine in historične teologije. Gre za prvo celovito osvetlitev oblikovanja krščanske kulture Kijevske Rusije (najstarejše vzhodoslovanske državne tvorbe, ki je obstajala med 10. in 13. stoletjem) v slovenskem znanstvenem prostoru. Pri tem je posebna pozornost namenjena proučitvi zgodovinske zvesti (kot zgodovine odrešenja) takratne staroruske posvetne in cerkvene elite v času neposredno po uradnem sprejetju krščanske vere. Poglavitni del monografije se posveča štirim zgodovinsko-religijskim narativnim virom, sestavljenim med sredino 11. in sredino 12. stoletja: pridigi Beseda o postavi in milosti, letopisu Pripoved o minulih letih, hagiografiji Branje o Borisu in Glebu in topopisu Življenje in romanje Danijela.

Ljubljana: TEOF, 2019. 313 str.
ISBN 978-961-6844-82-6, 11 €

Knjigo lahko naročite na naslovu:
TEOF-ZALOŽBA, Poljanska 4, 1000 Ljubljana;
e-naslov: **zalozba@teof.uni-lj.si**